ئامانجە ترسناکەکانی پوتین…

ئاوات ئەسعەدی

داوا، یان بە زمانێکی ڕۆشنتر، پڕوپاگەندی ڕوسیا سەبارەت بە "مافی ڕەوا"ی ئەو وڵاتە، لە "دوورخستنەوەی ناتۆ لە سنوورەکانی"، کەم و زۆر بوونەتە بابەتێک، کە نەک هەر بووەتە پاساو دانەوەی شەڕی دەسدرێژکارانە بۆ سەر ئۆکرانیای لەقەوماو، بەڵکو بووەتە ئەوەی ناتۆ و ڕۆژئاوا بخرێنە بەر ڕێژنەی ڕەخنە، تەنانەت بگاتە ئەوەی، "بەشێک" لە تاوانی ئەم جەنگەی ئیستەی پوتین دژ بە ئۆکرانیا، بخرێتە ئەستۆی ڕۆژئاوا.

ئەم لێکدانەوە چاوپۆشی لە زۆر شتی گرنگ ئەکات و بێدەنگە لە ئاستی گەلێ ڕاستی تردا.

لە سەرەتاوە سەبارەت بە ڕوسیاوە ناکرێت ئەمانە لەبیر بکرێن: لە پاش دووەم جەنگی جیهان یەکێتی سۆڤیەت، نەک ڕۆژئاوا، ببوە بەڵایەکی زۆر گەورە بۆ هەموو وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا و کەسیش گومانی لەوە نیە، کە "هەموو ئازادیەکی" لە زەوتکردبوون.. تاوانەکانی سۆڤیەت لە بەرلین لە 1953، لە بوداپێست لە 1956 لە پراگ لە 1968 لەبیرناکرێن… هی تریش هەن.

جا کەسێک ڕوخانی ئەو سیستەمە تیرۆرەی یەکێتی سۆڤیەتی دژ بە ئازادی مرۆڤ بە "گەورەترین کارەساتی گیوسیاسی سەدەی بیستەم" ناوببات، (ئەمە وتەی ڤلادیمیر پۆتین خۆیەتی) بەگومان بەدوای شتی ترەوەیە نەک ئاسایشی وڵاتەکەی، نەک سنورەکانی ناتۆ.

کێشەیەکی ترسناکیش لەم گۆشە نیگایەوە ئەوەیە، وەک چاودێرێکی ڕوسی ڤلادیسلاڤ ئینۆسێمت ئەڵێت: زۆرینەی گەلی ڕوسیا بیری ئیمپریالیستانەی هەیە، هەر وەک پوتین، ئۆکرانیا بە خاکی خۆیان ئەزانن. پوتینیش خۆی چەندین جار دووپاتی کردۆتەوە بەشێوەیەک لە شێوەکان، کە ئۆکرانیا، کەمو زۆر، مافی دەوڵەتبوونیان "نیە".

ئەو داوایەی پوتین خستبویە بەردەم ناتۆ لە دیسەمبەری 2021، نەک تەنیا ڕەتکردنەوەی داوای ئۆکرانیا بوو لە بوونی بە ئەندام لە ناتۆ، بەڵکو وەرنەگرتنی فنلەندەو سویدیشی گرتبووە خۆ! ئەمەو سەرەڕای داوای گەڕانەوەی هەیکەلیەتی ناتۆ لە ئەوروپا بۆ ساڵانی 1997. لەمانەش پڕووتر ئەو خاڵە بوو، کە ئەم داوایانە لە ڕوانگەی مۆسکۆوە بابەتی "گفتوگۆکردن نین". بەڵکو وەک فەرمانێک وا بن بەسەر ناتۆیا، کە ئەبێت جێبەجێ بکرێن. ئەگەر نا، ئەوا ڕوسیا پەنا

ئەباتى بەر "هۆكارە سەربازى و تەكنيكيەكان". واتا هەر لەسەرەتاوە پوتين مەبەستى شەڕ و پەلاماردان بوو. بۆيەش هەندێ لە داواكانى تەعجيزى بن بەهەموو واتايەكى وشە. تەنانەت ئەم داوايەى پوتين دوو رۆژ دواى گەياندنى بە ناتۆ بەدەستى قەستى مۆسك□ ب□ناوى كردەوە.

ئەم داوايە هەر لەناوەڕۆكدا چەندين پێشێلكردنى لە خۆگرتبوو. گرنگتريان سەبارەت بە ئۆكرانياوە بوو: بە پێى رێكەوتنامەى بۆداپێستى 1994 روسيا و وڵاتە يەكگرتووەكانى ئەمريكاو بەريتانيا تەئمينى ئەوەيان دابوو بەو وڵاتە، كە بە تەسليم كردنى چەكە ئەتۆميەكانى سۆڤيەت بە روسيا "سەروەرى و سنوورەكانى" بپارێزرێن. ئەم كارە كاتى خۆى بێ هيچ كێشەيەك دواى هات… كەچى ئۆكرانيا هەر لە 2014 راستەخۆ دووچارى دەستدرێژى مۆسكۆ بوو، ئەويش بە داگيركردنى دورگەى قرم و لكانى بەزۆرى ى ئەو دورگەيە بە روسياوە. ئەمەش پێشێلكردنێكى قورسى قانونى نێودەوڵەتى بوو.

ئەمە لە كاتێكدا كە ئۆكرانيا هيچ كاتێك مەترسى نەبووەو نيەو ناشبێت بۆ روسياى خاوەن چەكى ئەتۆمى و خاوەن گەورەترين رووبەرى سەر ئەم زەويە.

لەمەش بترازي□ت بە پێى رێكەتنامەى ناتۆ و روسياى ساڵى 1997 ناتۆ پابەندى ئەو□ بوو، بەرژەوەنديەكانى روسيا لە رووى ئاسايشەوە لەبەرچاوبگرێت و يەكەى سەربازى گەورەو، بە شێوەى بەردەوام، لە وڵاتانى ئەندامى پێشووترى پەيمانى وارشۆ دانەنێت، جگە لە يەكەكانى eFP، كە هەرگيز نەبونەتە مايەى هەرەشە بۆ روسيا.

كەواتا هيچ شتێك لە ئارادا نيە، كە ناتۆ لەئاستى روسيا پێشێلكارى كردبێت و ببێتە پاساوێك بۆ دەستدرێژى پوتين بۆ سەر ئۆكرانيا. ئۆكرانيا يەكەم وێستگەى پەلامارى روسياى پوتين نيە. هەر ئەم پوتينەش بوو، كە لە 2008 سنورە نێودەوڵەتيەكانى بەزاندو، پەلامارى گورجستانى داو، خوێنى پتر لە 1500 مرۆڤ رژێنرا. با كارەساتى گەلانى كەفكاس لە سياسەتى دڕندايەتى روسيا لەناوەوەى سنوورەكانى روسيا "لەولاوە بوەستن"…

پوتين بە پەلامار دانى ئۆكرانيا، شتێكى ديكەشى ئيسپات كرد، كە هيچ ئيعتيبارێك بۆ ئەڵمانيا و فەرەنسە لە ئەوروپا دانانێت. بەرلين و پاريس خاوەنى پرۆسەى ئاشتى ئۆكرانيا "مينسك" بوون.

رەفتارى پوتين هاڵاوێكى گەورەى ديكەشى لێوەدێت: "دروسكردنەوەى زلهێزيتى روسياى" يان وەك لەسەروە ئاماژەمان پێدا، ئيمپرياڵى روسى بەو بڕوايەى، كە بشتوانێت ببێتە جەمسەرێكى هاوچاو لە بەرامبەر ئەمريكا و ئەوروپا. ئەمەش بێگومان وەك سيستەمێكى ديكتاتۆرى و دژ بەئازادى رۆژئاوا. مۆسكۆ لەم هەنگاوەيدا لەو

رووەوە "سەرکەوتووە"، کە سێ لە دڕندەترین رژێمەکانی جیهان (سوریا و بێلاروس و کۆریای باکوور) چەپڵەی بۆ لێدەدەن. هەروەها "نەیاران"ی رۆژئاواش، بەتایبەتیش سیستەمە ئیستیبدادیەکان، لەبەر هەر هۆیەک بێت، لەوەیە ئامانجەکی وای پوتین بە کارەکی باش بزانن. هەڵوێستی چین و هیندستانیش وا ئاسان نابێت بۆ روسیا بۆ ئەم بابەتە.

لایەنەکی دیکەی پەلاماردانی ئۆکرانیا پەیوەندی بە عەقلیەتی سیستەمەکەوە هەیە. بۆ پۆتین هەر سیستەمێک، کە تەزقالێک بۆنی ئازادی و دیموکراتیەتی لێوە بێت، خەتەرناکە. ئۆکرانیاش بەو رێگەوە یە.

ئەو سیستەمەی پوتین هەوڵی بۆ ئەدات، بەلایەنی کەمەوە، سیستەمێکە بە توندی دژی بیرورای جیاوازە: تەنیا دۆست و دوژمن هەیە لەو سیستەمەدا. ئەو کەسانەی لەگەڵ سیاسەتی پۆتین نین، پوتین بە کەسانی "بێفەڕ و خاین" دایان ئەنێت، وەک "مێشولەیەک، کە بەهەڵە هاتبێتنە سەر لێوی مرۆڤ و بە ئاسانی تفیان لێبکرێت." ئەمە قسەی پۆتین خۆیەتی. داوای لێبوردن لە خوێنەر ئەکەم لە نووسینەوەی ئەم رستە ناشیرینە. بەڵام هەڵە نیە، ماهیەتی پوتین بناسرێت.

سەبارەت بە ناتۆشەوە سێ خاڵ شایستەی ئاماژە پێدانن:

1. مەژووی هاوچەرخی ناتۆ مەژووی چەوساندنەوەی ئەندامەکانی نیە و نەبوە. هیچ کاتێک ناتۆ لە ئەوروپا رووداوەکی وا خوێناوی تۆمارنەکردووە، کە وڵاتەکی "زلهێز" لە کاروباری ناوخۆی وڵاتانی ئەندامیدا دەستەوەبگلەنی. یاخود بە زۆری هێز دەسەڵات بگۆڕێت.
2. تەنیا و تەنیا ترسە لە روسیا، کە پاڵ بە وڵاتانی ئەوروپاوە بنێت، ببنە ئەندامی ناتۆ، نەک مەترسی بێت لە ئەمریکا. تەنانەت وڵاتانی بێلایەنیش، وەک فنلەندە و سوید، ئەستە بیر لە بوونە ئەندامی ناتۆ ئەکەنەوە. چونکە روسیا "ئەمانی نیە".
3. ناتۆ هاوپەیمانەتەکی بەرگریکەرە نەک هێرشبەر. بۆ روونکردنەوەی ئەم خاڵە پێم چاکە ئاماژە بە شتێک بدەم: تورکیا، کە بەشک تاریکترین پەڕەی ئەندامانی ناتۆیەو دەوڵەتەکی شەڕخوازەو دیموکراتیش نیە، ئەمەش بە پێچەوانەی 29 ئەندامەکەی دیکە، کاتێ کە لە مانگی دووی 2020 پتر لە 30 سەربازی لە نزیک ئیدلبی سوریا تیاچوون، بۆی نەبوو داوای خستنە کاری ماددی 5 پەیمانی ناتۆ بدات و بەمەش ئەندامان لە

شەڕە خوێناوی و دڕندانەکەیەوە بگلێنن. چونکە سەربازەکان لە دەرەوی سنوورەکانی تورکیادا کارا بوون، نەک ناو سنوورەکانی تورکیا.

میکائیل گۆربەتشۆف لە ساڵی 2019 بە سەرەکی ئەو دەمەی ئەڵمانیا، کریستیان ڤۆلف، ی راگەیاندبوو، کە دەسەڵاتدارانی روسیا “یادەوەریەکانی ستالین دەننەوە خەریکن، دەوری ئەو دیکتاتۆرە چەواشە بکەنەوە.” لای کەس شاراوە نیە: ستالین دیکتاتۆرەکی دڕندەو مرۆڤ کوژ بوو. جا تۆ بڵێیت، لە خۆڕایی بووبێت، کە سەرەکی ئەمریکای ئیستە، جۆ بایدن، لە کاتی دەسەڵاتگرتنیدا لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ کەنالی ABC بە خۆڕایی پوتینی بە “پیاکوژ” ناوبردبێت؟
ئامانجی فراوانخوازی وشەرخوازی و دیکتاتۆریەتی پوتین مەترسیەکی جیدین بە ئاسایشی ئەوروپا و تارادەیەکیش بە جیهان.